

CHAPTER «LAW SCIENCES»

LEGAL REGULATION OF CRIMINAL LIABILITY OF JUDGES FOR MAKING AN UNJUST DECISION IN UKRAINE: CURRENT STATUS

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ ЗА ПОСТАНОВЛЕННЯ НЕПРАВСУДНОГО РІШЕННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН

Nataliya Karpova¹
Grigoriy Zabarniy²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-077-3-35>

Abstract. *Subject of study.* The article is determined for studying such a question as the recognition by the Constitutional Court of Ukraine of Article 375 of the Criminal Code of Ukraine as inconsistent with the Constitution of Ukraine (unconstitutional). The suggested article includes investigating such a question as the defining and applying of the notions “wittingly unjust” and “injustice” in Ukrainian law, taking into account the Decision of the Constitutional Court of Ukraine № 7-p/2020 dated June 11, 2020. *Methodology.* In this study, the authors used the logical method, the method of semantic analysis, as well as the comparative law method. *The purpose.* The purpose of this article is analyzing the method and arguments for recognizing the unconstitutionality of Article 375 of the Criminal Code of Ukraine, which have been used by the Constitutional Court of Ukraine in the Decision

---

¹ Doctor of Philosophy in Law,
Associate Professor at the Department of Law,
Higher Educational Institution “Academician Yuriy Bugay
International and Scientific Technical University”, Ukraine

² Doctor of Philosophy in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Law,
Higher Educational Institution “Academician Yuriy Bugay
International and Scientific Technical University”, Ukraine

of the Constitutional Court of Ukraine № 7-p/2020 dated June 11, 2020, as well as delineation of the limits and grounds of criminal liability of judges for making unjust decisions after the abolition of Article 375 of the Criminal Code of Ukraine. The authors consider the definition and application of the terms “wittingly unjust” and “injustice” in judicial practice in Ukraine. The authors consider the options for defining the terms “wittingly unjust” and “injustice”, which were developed by Ukrainian lawyers. The authors conclude that there is no generally accepted definition of the terms “wittingly unjust” and “injustice” both in Ukrainian judicial practice and in Ukrainian legal science. The authors come to the conclusion that the concept of “injustice” cannot be used in modern Ukrainian law enforcement practice because it is not defined. The authors analyze the procedure for instituting a criminal case against a judge for a wittingly unjust court decision and conclude that this procedure leads to delegating the function of a judge to assess a court decision to the prosecutor, which is prohibited by the Constitution of Ukraine. The author review the international standards of criminal liability of judges for the issuance of court decisions in comparison with the arguments of the Constitutional Court of Ukraine to establish the unconstitutionality of Article 375 of the Criminal Code of Ukraine. From the above data, the authors concluded that the arguments of the Constitutional Court of Ukraine to establish the unconstitutionality of Article 375 of the Criminal Code of Ukraine duly justify the repeal of Article 375 of the Criminal Code of Ukraine. The main attention is given to the assessment of the Decision of the Constitutional Court of Ukraine № 7-p/2020 dated June 11, 2020 by the international legal institutions – the European Community and the United Nations. The authors used a logical method to analyze cases of Ukrainian judges making unjust court decisions and found signs of corruption offences or human rights violations in these cases. Conclusion of the study. Therefore, the authors propose to proceed judges to criminal liability for the corruption offenses in cases where judges judge an unjust court decision. *Value/originality*. This study is an original proposal to solve the current problem of regulating the criminal liability of judges for the issuance of an unjust court decision at present, after the repeal of Article 375 of the Criminal Code of Ukraine.

1. Вступ

Останнім часом тема визнання Конституційним Судом України (далі також КСУ) в Рішенні від 11 червня 2020 року № 7-р/2020 [48] неконституційності ст. 375 «Постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови» Кримінального кодексу України (далі ККУ) стала однією з найбільш обговорюваних серед правників. Її актуальність для світової правової спільноти обумовлено тим, що в 2017 році група держав по боротьбі з корупцією (GRECO) рекомендувала Україні до 31 грудня 2018 р. «скасувати кримінальне правопорушення «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови» (ст. 375 Кримінального кодексу) та/або, як мінімум, іншим чином забезпечити, що це та будь-яке інше положення про кримінальне правопорушення криміналізують виключно умисні порушення у сфері судочинства, а правоохоронні органи не зловживають такими нормами для неправомірного впливу та тиску на суддів» [17] і до постанови КСУ [48] українські законодавці висували різні пропозиції по виконанню рекомендацій GRECO [17], але українська влада обрала шлях перевірки спірної статті ККУ [26] на відповідність Конституції України [25]. Її важливість для української правової спільноти обумовлено тим, що в травні 2020 року Вища Рада Правосуддя визнала ситуацію з надмірною реєстрацією кримінальних проваджень стосовно суддів по ст. 375 ККУ системною проблемою, яка є загрозою для засад демократичного устрою, забезпечення прав і свобод людини і громадянина через можливе зниження їх рівня судом [8], тому окреслення меж і підстав кримінальної відповідальності суддів за винесені ними рішення є визначальним для вирішення проблеми неправомірного впливу на суддів з боку органів прокуратури і досудового розслідування в Україні.

Метою дослідження є аналіз способу і аргументації для скасування ст. 375 ККУ, які були використані КСУ в Рішенні від 11 червня 2020 року № 7-р/2020 [48], визначення понять «завідомо неправосудний» «неправосудність» з урахуванням даного рішення, окреслення меж і підстав кримінальної відповідальності суддів за постановлення ними неправосудних рішень після скасування ст. 375 ККУ [26].

Методологія. У даному дослідженні автори використовували логічний метод, метод семантичного аналізу, також порівняльно-правовий метод при аналізі міжнародних правових стандартів.

Аналіз досліджуваного питання. Стаття 375 ККУ виникла одночасно зі створенням чинного ККУ [26] в 2001 році і її суб'єктом завжди був суддя. У вітчизняній науці проблему притягнення суддів до кримінальної відповідальності за винесені ними рішення досліджували Дідик С. Є. [13], Пономарьова М. С. [39], Дудоров О. О. [15], Сиза Н. П. [54], Гродзинська К. М. [11], Квасневська Н. Д. [20], Погорецький М. А. [37] та ін. Слід згадати, що предметом кримінального правопорушення, яке передбачала ст. 375 ККУ [26], завжди було судові рішення. Відповідно до українського процесуального законодавства, суди постановляють такі види судових рішень: в адміністративному процесі – рішення, постанова, ухвала (ст. 4 КАСУ [22]); в кримінальному процесі – ухвала, постанова або вирок (ст. 110 КПК [27]); у провадженні у справах про адміністративні правопорушення – постанова і ухвала (статті 221-1, 297-2 і 297-7 КУпАП [23]); у цивільному і господарському процесі – ухвала, рішення і постанова (ст. 258 ЦПК [61]; ст. 232 ГПК [9]). Що стосується конституційного процесу, то після судової реформи 2016 року поняття «суддя» і «суддя Конституційного Суду України» мають різний зміст, з чого випливає, що судді Конституційного Суду України перестали бути суб'єктами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 ККУ [26]. Відповідне судові рішення як предмет кримінального правопорушення повинно характеризуватись як «завідомо неправосудне». В аксіологічному розумінні «неправосудність» означає невідповідність праву і справедливості, але чіткі критерії «неправосудності» досі не визначені ані в українському законодавстві, ані в українській судовій практиці, зміст понять «завідомо неправосудне», «неправосудність» є предметом дискусії в українській правовій науці, яка досі не завершилась формуванням загальноприйнятих визначень цих понять і буде аналізуватись нижче. Пономарьова М. С. визначає «неправосудне рішення» як незаконне і необґрунтоване судові рішення, в якому висновки суду завідомо суперечать фактичним обставинам або свідомо неправильно застосовують норми матеріального права, або свідомо постановлено з грубим порушенням норм процесуального права, постановлене з особистим, корисливим або іншим мотивом, а неправосудність поєднує у собі незаконність та необґрунтованість [38, с.101]. Хавронюк М. І. стверджує, що неправосудним є судові рішення, яке не ґрунтується на засадах верхо-

венства права і до того ж є: незаконним та необґрунтованим або незаконним, хоча формально є обґрунтованим або необґрунтованим, хоча формально є законним, а неправосудністю є невідповідність праву [59, с. 90]. Цікавою з цього приводу є думка суддів КСУ, які стверджують, що сполучення слів «завідомо неправосудне» запозичене зі статті 176 Кримінального кодексу Української РСР 1960 року (пізніше – Кримінального кодексу України), у якій було встановлено відповідальність за винесення суддями з корисливих мотивів або іншої особистої заінтересованості «завідомо неправосудного» вироку, рішення, ухвали або постанови і роблять з цього висновок, що таке сполучення слів було використане для контролю над суддями і впливу на них [48].

Відсутність юридичної визначеності ключового поняття в складі об'єктивної сторони кримінального правопорушення призвела до дуже специфічного застосування ст. 375 ККУ на практиці як двигуна для відкриття безперспективних кримінальних проваджень, наприклад, в 2019 році прокуратурою було зареєстровано 408 кримінальних проваджень по фактам постановлення суддями неправосудних рішень, з яких лише в 1 випадку обвинувальний акт щодо судді було передано до суду [8].

Така ситуація не могла не викликати занепокоєння у колах українських суддів та не залишилась непоміченою впливовими інститутами ЄС, представники яких неодноразово закликали Україну до скасування ст. 375 ККУ, тому що, на їх погляд, його нечітке формулювання несе перманентну загрозу принципу суддівської незалежності [57].

Невирішені раніше частини проблеми. Отже, станом на початок червня 2020 року українські судді оцінювали ст. 375 ККУ як джерело неправомірного впливу правоохоронних органів на суддів [8], українські законодавці пропонували законопроекти по вдосконаленню ст. 375 ККУ [44], але у підсумку доля ст. 375 ККУ була вирішена КСУ. Така ситуація викликає наступні питання: Які аргументи застосував КСУ у якості підстави визнання ст. 375 ККУ неконституційною, чи є вони повними і беззаперечними? Як визнання ст. 375 ККУ неконституційною співвідноситься з стандартами ЄС щодо можливості притягнення суддів до кримінальної відповідальності за ухвалення судових рішень? Чи можливо сьогодні визнати судові рішення «неправосудним», який зміст має поняття «неправосудність» після скасування ст. 375 ККУ?

2. Аналіз аргументів КСУ

для визнання ст. 375 ККУ неконституційною

19.11.2019 р. суб'єкт права на конституційне подання – 55 народних депутатів України – звернувся до КСУ з клопотанням визнати такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), статтю 375 ККУ [24]. Автори клопотання наголошували, що сполучення слів «завідомо неправосудного» є оцінним, його зміст законодавчо не визначений, що не забезпечує передбачуваності застосування спірної норми ККУ, тому стаття 375 ККУ суперечить принципу верховенства права, що порушує вимоги низки статей Основного Закону України [24].

Вирішуючи порушене у конституційному поданні питання, КСУ зауважує, що згідно з Основним Законом України в Україні визнається і діє принцип верховенства права (ч. 1 ст. 8), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України (ч. 2 ст. 6); права і свободи людини і громадянина захищаються судом (ч. 1 ст. 55); правосуддя в Україні здійснюють виключно суди; (ч. 1 і 2 ст. 124); суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалені ним судові рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку (ч. 4 ст. 126) [48]. З даного витягу з Конституції випливає важливість дотримання принципу верховенства права, що на практиці можливо тільки у разі юридичної визначеності норм права, яка є ключовою умовою забезпечення кожному ефективного судового захисту незалежним судом.

Поняття «юридична визначеність» є ключовим терміном, через який КСУ аргументує визнання неконституційності ст. 375 ККУ [26]. КСУ посилається на своє Рішення від 20 червня 2019 року № 6-р/2019, згідно з яким «юридичну визначеність необхідно розуміти через такі її складові: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права»; «законодавець повинен прагнути до чіткості та зрозумілості у викладенні норм права. Кожна особа відповідно до конкретних обставин має орієнтуватися в тому, яка саме норма права застосовується у певному випадку, та мати чітке розуміння щодо настання конкретних правових наслідків у відповідних правовідносинах з огляду на розумну та передбачувану стабільність норм права» (абз. 5, 6 підп. 4.1 п. 4 моти-

увальної частини) [49]. Також КСУ посилається на своє Рішення від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019, де вказано, що «дотримання вимоги ясності і недвозначності норм, які встановлюють кримінальну відповідальність, є особливо важливим з огляду на специфіку кримінального закону та наслідки притягнення до кримінальної відповідальності, адже притягнення до такого виду юридичної відповідальності пов'язане з можливими істотними обмеженнями прав і свобод людини» (абз. 7 п. 3 мотивувальної частини) [50].

Тобто, по-перше, необхідно з'ясувати, що КСУ має на увазі під «юридичною визначеністю». В цьому допоможе Рішення КСУ № 17-рп/2010 від 29 червня 2010 року, згідно з абз. 3 підп. 1 п. 3 мотивувальної частини якого принцип юридичної визначеності означає, що «обмеження основних прав людини і громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинно базуватись на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки» [51].

Грамотичний аналіз ст. 375 ККУ [26] свідчить, що формулювання складу кримінального правопорушення в цій статті не відповідає засадам юридичної визначеності як втіленню принципу верховенства права. У статті міститься оцінювальний термін «завідомо неправосудний», який у зв'язку з відсутністю його офіційного, легалізованого законодавством тлумачення, може бути сформульовано за аналогією. Однак суди не вповноважені формулювати склади кримінальної відповідальності за аналогією в силу конституційного принципу *nullum crimen sine lege*, який передбачає, що лише законом має бути юридично визначено склад злочину (ч. 2 ст. 58 Конституції України) [25].

Ситуація ускладнюється тим, що термін «завідомо неправосудний» фактично складається з двох понять «завідомо» і «неправосудний». На думку Н. Г. Шукліної, оцінювальний термін «завідомо» суперечить природі суддівського розсуду, який гарантується ч. 2 ст. 124, ч. 2 ст. 126, ч. 1, ч. 5 ст. 129 Конституції України щодо правил визнання юрисдикції судів вирішувати будь-які спори про право; недопустимості тиску на суддю; незалежності та підкореності суддів лише законам і встановленню відповідальності за неповагу до суду та суддів [62]. Окрім

того, «завідомість» характеризує суб'єктивну сторону складу кримінального правопорушення, тобто форму вини – прямий умисел, нато-мість «неправосудність» характеризує об'єктивну сторону складу кри-мінального правопорушення – саме діяння. Ці два елементи складу кримінального правопорушення потрібно розглядати і встановлювати окремо.

З вищевикладеного випливає, що повинно бути встановлено, яке саме судове рішення прагнув постановити суддя, які ознаки воно повинно мати, щоб воно вважалось неправосудним.

Зміст поняття «неправосудність» в законах України не розкрито. Ст. 370 КПК України, встановлюючи вимоги до судового рішення у кримінальній справі, наголошує, що воно повинно бути законним, обґрунтованим і вмотивованим. При цьому законним є рішення, ухва-лене компетентним судом згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог щодо кримінального провадження, передбачених КПК, обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до ст. 94 КПК, вмотивованим є рішення, в якому наведені належні і достатні мотиви та підстави його ухвалення [27]. У Рішенні від 20.11.2014 р. у кримі-нальній справі №5-кс14 Верховний Суд України (далі ВСУ) тлумачив неправосудність як суперечність судового рішення матеріальному чи процесуальному закону і (або) фактичним обставинам справи, встанов-леним у справі, зі спрямуванням умислу судді на постановлення судо-вого рішення, яке не є актом правосуддя [47]. Вищий Спеціалізований Суд України (далі ВССУ) тлумачив неправосудність як незаконне та необґрунтоване судове рішення [58]. З аналізу ст. ст. 370, 409-413 КПК України [27] випливає, що апеляційний суд повинен скасувати рішення суду першої інстанції коли цей суд порушив норми матеріального та/ або процесуального права, внаслідок чого судове рішення вважається незаконним, чи коли наявна неповнота судового розгляду та/або невід-повідність викладених у судовому рішенні висновків суду фактичним обставинам справи, внаслідок чого судове рішення вважається необ-ґрунтованим. Таким чином, у разі ототожнення «неправосудності» з незаконністю та/або необґрунтованістю, всі судові рішення, які були скасовані судом апеляційної чи касаційної інстанції, повинні визна-

ватися неправосудними. Але таке визначення неправосудності суперечить принципу 20 Великої Хартії Суддів, згідно з яким кримінальна відповідальність не покладається на суддів внаслідок ненавмисних недоліків у здійсненні ними своїх функцій [3] та ч. 2 ст. 106 Закону України № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. [16]. Отже, скасування судом апеляційної чи касаційної інстанції судового рішення як незаконного та/або необгрунтованого не свідчить про його «неправосудність».

Крім того, судова практика не виробила усталеного підходу до встановлення часу, з якого судове рішення вважається неправосудним. За змістом ст. 375 ККУ [26] передбачений нею злочин вважається закінченим з моменту проголошення судового рішення, тобто тоді вже повинна існувати «неправосудність» як ознака діяння судді. «Неправосудність» не може виникнути внаслідок скасування судового рішення, але ж тоді наявність «неправосудності» як ознаки судового рішення залежить не від змісту рішення, а від бажання учасників судочинства оскаржувати рішення і не оскаржене рішення за жодних обставин не може бути визнано «неправосудним». Така ситуація порушує принцип рівності громадян перед законом, оскільки за наслідками ухвалення аналогічних судових рішень суддя, рішення якого оскаржувалось і було скасоване, буде вважатися злочинцем, а суддя, рішення якого не оскаржувалось, – не буде. У вищезгаданих судових рішеннях ВСУ не ставить «неправосудність» судового рішення у залежність від того, було воно скасоване чи ні. А ВВСУ, навпаки, вважає, що «неправосудність» встановлюється виключно під час апеляційного чи касаційного оскарження судового рішення.

Особливості співвідношення у судовій практиці понять «незаконність» та «необгрунтованість» із поняттям «неправосудність» підсумовує Маломуж А. І., вважаючи, що ототожнення поняття «неправосудність» із поняттям «незаконність» та «необгрунтованість» призведе до того, що всі судові рішення, які були скасовані судами апеляційної чи касаційної інстанції, у тому числі рішення в яких суд помилково чи передчасно, але за відсутності грубої недбалості чи злочинного наміру, дійшов певних висновків і які вплинули на ухвалення ним рішення, повинні визнаватися неправосудними, що суперечить конституційно-правовим засадам правосуддя [31, с. 127].

Для з'ясування поняття «неправосудність» на практиці звертаються до наукового тлумачення. Однак науковці не виробили загальноприйняте доктринальне визначення цього поняття. Суддя Квасневська Н. Д. розглядає поняття неправосудності судового рішення як виражену у неправильному застосуванні некомпетентним та/або упередженим суддею норм матеріального та/або процесуального права невідповідність судового акту фактичним обставинам юридичного конфлікту та існуючим в суспільстві уявленням про справедливість і законність [20, с. 15]. Тютюгін В. І., Капліна О. В., Тітко І. А. переконали, що в науковому дискурсі поняття «неправосудність», яким оперує кримінальне право, є синонімом поняттю «незаконність», яким оперує кримінально-процесуальне право [56, с. 44]. На думку Погорецького М. А., неправосудне рішення – це рішення, яке не відповідає хоч одному із стандартів, сукупності яких повинно відповідати правосудне судові рішення, тобто стандартам законності, обґрунтованості, вмотивованості, справедливості, розумності, своєчасності [37, с. 223]. На думку П. П. Андрушка, термін «незаконне судові рішення» є ширшим, ніж «неправосудне судові рішення». Наприклад, не є неправосудним судові рішення, змінене чи скасоване судом вищої інстанції у зв'язку із зміною раніше висловленої ним же позиції з питань кримінально-правової кваліфікації певних дій. Ознаками правосудного судового рішення є його законність, обґрунтованість та вмотивованість. Правосудним слід вважати законне судові рішення в кримінально-процесуальному розумінні [2, с. 39]. Науковець Карташов Ю. О. визначає неправосудність вироку як його невідповідність фактичним обставинам юридичного конфлікту, який підлягає судовому розгляду [19, с. 3]. Підсумовують роздуми українських вчених з приводу визначення «неправосудності» Лемешко О. М. та Овчаренко О. М., заявляючи, що «неправосудність» – категорія суто оціночна, у кожному випадку встановлюється залежно від обставин справи [30, с. 36].

Також не вирішеним залишається питання, хто може бути суб'єктом кримінально-правової кваліфікації судового рішення, яке набрало законної сили, як «неправосудного». Відповідно до КПК України [27] таким суб'єктом кримінально-правової кваліфікації повинен бути прокурор, але відповідно до ст. 124 Конституції України делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадо-

вими особами не допускаються [25], тому прокурор не може проводити перевірку судового рішення на «неправосудність» в позасудовому порядку, а в судовому порядку на це має повноваження лише суддя.

Отже, кримінальне провадження щодо судді за ознаками злочину, передбаченого ст. 375 ККУ [26], може бути розпочате відразу після проголошення судового рішення, а відсутність усталеного законодавчо чи доктринально визначеного поняття «неправосудність» дозволяє органам прокуратури будь-яке судові рішення, яке не узгоджується з позицією прокуратури, вважати неправосудним і притягати суддів до кримінальної відповідальності, що створює можливість для тиску на суддю. Процесуальні гарантії, які закріплені в чинному КПК України [27], не здатні забезпечити недопущення безпідставного кримінального переслідування суддів на підставі статті 375 ККУ [26], яке полягає у свавільному внесенні відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за цією статтею, здійсненні досудового розслідування тощо. Суддя КСУ Первомайський О. О. стверджує у своїй окремій думці, що метою значної кількості кримінальних проваджень за статтею 375 ККУ є не стільки передання справи стосовно судді до суду та отримання вироку за цією статтею, скільки існування в Єдиному реєстрі досудових розслідувань відомостей про саме кримінальне правопорушення вчиненого суддею, одержання можливості проводити щодо судді слідчі дії тощо з метою тиску та залякування судді [36].

Це підтверджується на практиці: відповідно до даних Вищої Ради Правосуддя з січня 2014 р. по травень 2017 р. органами прокуратури було відкрито по ст. 375 ККУ 1171 кримінальне провадження, з них лише 14 кримінальних проваджень було направлено в суд. Кожен 8-й суддя в Україні стикався з розслідуванням стосовно себе по ст. 375 ККУ [60].

Суддя КСУ Первомайський О. О. підкреслює в своїй окремій думці, що наявне у сучасній практиці правоохоронних органів розуміння «неправосудності» судового рішення не дозволяє встановити, яка саме неправомірна діяльність судді супроводжує постановлення «неправосудного судового рішення», як і те, чи породжена така «неправосудність» умислом судді діяти «поза правом» або його чесним переконанням щодо здійснення ним правосуддя «по праву». Як «правосудний», так і «неправосудний» судовий акт завжди є наслідком професійної діяльності судді, яка будується на внутрішній упевненості судді у пра-

вомірності цього процесу, своїй добросовісності, справедливості як носієві судової влади, що не може піддаватися сумніву через кримінальне переслідування [36].

Усе вищевикладене підтверджує беззаперечність і повноту аргументів КСУ, стислий зміст яких полягає у тому, що: по-перше, в ст. 375 ККУ [26] не встановлено критеріїв, за якими можна визначити, який вирок, рішення, ухвала або постанова судді (суддів) є «неправосудними», а також не розкрито змісту сполучення слів «завідомо неправосудний», що уможлиблює зловживання нею при вчиненні органами досудового розслідування дій, що мають наслідком притягнення до кримінальної відповідальності судді лише за факт постановлення ним судового рішення, яке, за суб'єктивним розумінням слідчого, прокурора або будь-якої іншої особи, є «неправосудним» (зокрема, у разі незгоди з цим рішенням); по-друге, Конституція України не наділяє інші органи державної влади повноваженнями щодо перевірки судового рішення в позасудовому порядку та оцінки його як «неправосудного», тому остаточне судове рішення не може бути переглянуто, крім встановлених процесуальними законами випадків його перегляду відповідним судом, що виключає можливість оцінювати таке рішення слідчим, прокурором при вчиненні ними дій, які мають наслідком притягнення судді до кримінальної відповідальності [48]. Зі змісту використаних КСУ аргументів логічним шляхом випливає висновок, що ст. 375 ККУ суперечить ч. 1 ст. 8 Конституції України [48].

Визнавши логічність і вірність оцінки КСУ статті 375 ККУ, не варто забувати нестандартний хід КСУ, який він вчинив уперше за весь час свого існування, – в ч. 3 Рішення КСУ від 11 червня 2020 року № 7-р/2020 відтермінував втрату чинності ст. 375 ККУ на шість місяців з дня ухвалення КСУ рішення про її неконституційність, посиляючись на можливість, яка надана ч. 2 ст. 152 Конституції України [48]. Як було пояснено у Рішенні, цей термін було надано для того, щоб Верховна Рада України привела нормативне регулювання, встановлене ст. 375 ККУ, що визнана неконституційною, у відповідність із Конституцією України та цим Рішенням [48]. Можливою причиною такого ходу стало те, що дане Рішення не було прийнято одностайно усіма судьями КСУ, заперечення проти нього з різних міркувань виклали у своїх окремих думках члени КСУ судді Лемак В. В. [29], Первомай-

ський О. О. [36], Сас С. В. [53]. Дане відтермінування скасування ст. 375 ККУ викликало очікувану критику зі боку членів КСУ суддів Литвинова О. М., Касмініна О. В., Юровської Г. В., які в їх окремих думках справедливо привертають увагу до того, що протягом півріччя після винесення Рішення КСУ від 11 червня 2020 року № 7-р/2020 стаття 375 ККУ буде застосовуватися до суддів, не зважаючи на її неконституційність [48]. Даний нестандартний хід КСУ може висвітлити окрема думка члена КСУ судді Первомайського О. О., який розглядає одним з можливих варіантів вирішення проблеми неправильного розуміння та застосування статті 375 ККУ не стільки шлях визнання її неконституційною, скільки доповнення диспозиції цієї норми вказівкою на те, яке рішення суду може бути кваліфіковане як неправосудне [36]. Тому логічним здається вважати особливий термін втрати чинності статтею 375 ККУ [26] своєрідним компромісом між прибічниками і опонентами ідеї визнання неконституційності статті 375 ККУ [26] в лавах самого КСУ.

3. Оцінка міжнародних правових інститутів Рішення КСУ від 11 червня 2020 року № 7-р/2020

У рамках ООН, ЄС, інших міжнародних організацій розроблені певні стандарти щодо можливості притягнення суддів до кримінальної відповідальності за ухвалення судових рішень. В Основних принципах щодо незалежності правосуддя, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 р. та 13.12.1985 р., зазначено, що незалежність судових органів гарантується державою і закріплюється в конституції або законах країни. Усі державні та інші установи зобов'язані шанувати незалежність судових органів і дотримуватися її, а кожна держава-член повинна надавати відповідні засоби, які давали б змогу судовим органам належним чином виконувати свої функції [35]. Відповідно до п. 2 Монреальської універсальної декларації про незалежність правосуддя (1983 рік) судді як особи є вільними та зобов'язані приймати безсторонні рішення згідно із власною оцінкою фактів і знанням права, без будь-яких обмежень, впливів, спонук, примусів, загроз або втручання, прямих або непрямих, з будь-якого боку і з будь-яких причин [32]. Згідно зі ст. 214 КПК України, повноваження порушити кримінальне провадження за ст. 375 ККУ нале-

жать прокуророві [27], що закладає підґрунтя для його упередженості у справі, оскільки прокурор є стороною кримінального провадження. Як зауважено у п. 19 Рекомендації Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя, прокурори повинні поважати незалежність і неупередженість суддів; вони ніколи не повинні ні ставити під сумнів судові рішення, ні перешкоджати їхньому виконанню, зберігаючи використання їхнього права на процедуру апеляції або на будь-яку іншу пояснювальну процедуру. Діяльність і поведінка прокурора та судді не повинні залишати сумнівів стосовно їхньої об'єктивності та неупередженості [46]. Згідно з п. 36 Висновку Консультативної ради європейських суддів № 12 (2009), суддям і прокурорам має надаватися незалежність стосовно здійснюваних ними повноважень, а також судді і прокурори повинні бути та виглядати незалежними один від одного. У сприйнятті учасників процесу та суспільства загалом не може бути навіть натяку на потурання між суддями та прокурорами або щодо змішування їхніх повноважень [7]. Думка Консультативної ради європейських суддів щодо кримінальної відповідальності суддів наступна: i) судді повинні притягатися до кримінальної відповідальності за загальним правом за злочини, вчинені поза межами виконання суддівських обов'язків; ii) судді не повинні нести кримінальну відповідальність у разі ненавмисних правопорушень під час виконання ними своїх функцій [6]. Декларація щодо принципів незалежності судової влади (прийнята Конференцією голів Верховних судів країн Центральної та Східної Європи, від 14 жовтня 2015 р.) проголошує: «Добросовісне прийняття суддею рішення у справі по суті та із застосуванням закону не повинно призводити до звільнення судді з посади, навіть якщо рішення судді є помилковим, непопулярним або невігідним для державних посадових осіб чи установ. Виходом для тих, хто не задоволений судовим рішенням, є подання апеляції відповідно до закону» (п. 19) [12]. Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) у Доповіді стосовно незалежності судової влади, схвалений на 82-му пленарному засіданні, яке відбулось 12-13 березня 2010 року, встановлюючи межі «функційного імунітету суддів», визначила його як імунітет від кримінального переслідування за діяння, вчинені під час виконання суддею своїх функційних обов'язків, за

винятком умисних злочинів, зокрема отримання хабара (п. 61) [14]. Розглядаючи питання кримінальної відповідальності суддів за прийняті судові рішення у Висновку *amicus curiae* brief від 13.03.2017 р. № CDL-AD(2017)002 для Конституційного Суду Республіки Молдова щодо кримінальної відповідальності суддів, Венеціанська комісія зазначила: «Для того, щоб не підірвати суддівську незалежність, кримінальна відповідальність за виконання суддівських функцій повинна стосуватися більш серйозних випадків, а не ненавмисних недоліків. Якщо суддів будуть притягувати до кримінальної відповідальності за ненавмисні помилки під час виконання ними судових функцій, це може поставити під загрозу як їхню неупередженість, так і незалежність. Неупередженість суддів перебуватиме під ризиком, оскільки погроза санкціями може підсвідомо вплинути на їхні рішення. Кримінальна відповідальність за ненавмисні помилки зробить судову владу вразливою до втручання з боку виконавчої влади, а тому становить загрозу незалежності суддів» (п. 38) [5]. П. 28 Київських рекомендацій щодо незалежності судової системи в країнах Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії виключає відповідальність суддів за суддівські помилки, пов'язані зі змістом судових рішень: «судді жодним чином не можуть бути оцінені на підставі змісту їхніх рішень чи вироків (чи то безпосередньо, чи через вирахування відсотка скасованих рішень). Те, як суддя вирішує справу, ніколи не може бути підставою для накладення санкцій» [21]. У п. 114 Звіту за результатами четвертого раунду оцінювання України з питань запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів GRECO рекомендувала скасувати ст. 375 ККУ [17]. У рішенні Комітету Міністрів Ради Європи від 23–25 вересня 2019 р. стосовно процедури нагляду за виконанням Україною рішень Європейського суду з прав людини у групі справ «Олександр Волков проти України» висловлено стурбованість щодо можливої загрози судовій незалежності через зловживання прокурорами кримінальними розслідуваннями відповідно до статті 375 ККУ, яка криміналізує винесення завідомо несправедливого рішення, а також закликано органи влади України розглянути заходи щодо усунення будь-якого потенційного надмірного впливу та тиску на суддів відповідно до рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO) стосовно цього питання [52].

На значення юридичної визначеності як необхідної вимоги до закону про кримінальну відповідальність постійно звертає увагу Європейський Суд з прав людини (далі ЄСПЛ). У п. 19 постанові ЄСПЛ по справі «Новік проти України» він зазначає «коли йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності. Вимога «якості закону» у розумінні п. 1 ст. 5 Конвенції означає, що коли національний закон передбачає можливість позбавлення свободи, такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні – для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля» [41]. У п. 67 постанови у справі «Веренцов проти України» ЄСПЛ стверджує, що повторює свої попередні висновки про те, що, «за відсутності чіткого та передбачуваного законодавства, що визначає правила., покарання заявника за порушення неіснуючого порядку було несумісним зі ст. 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» [40]. У п. 111 постанови ЄСПЛ по справі «Солдатенко проти України» зазначено, що «коли йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності. У випадку, коли національний закон передбачає можливість позбавлення свободи, такий закон має бути доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні – для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля» [43]. У п. 34 постанови ЄСПЛ по справі «Реквенї проти Угорщини» зазначено: «норма не може вважатися «законом», якщо вона не сформульована з достатньою чіткістю, яка надає громадянину можливість керуватися нею у своїх діях: він повинен бути здатним передбачити достатньою мірою за певних обставин, наслідки, які можуть бути спричинені такою дією» [42]. Таким чином, позиція ЄСПЛ полягає у тому, що кримінальний закон повинен бути настільки чітким, щоб було зрозуміло, яку саме поведінку заборонено.

З вищевикладеного випливає, що визнання КСУ неконституційності ст. 375 ККУ [48] повністю відповідає стандартами ЄС щодо можливості притягнення суддів до кримінальної відповідальності за ухвалення судових рішень, і, більше того, наближає українське кримінальне законодавство до відповідності цим стандартам. Необхідно нагадати, що Департамент виконання рішень Європейського суду

з прав людини привітав ухвалення Конституційним Судом України Рішення, яким Суд визнав неконституційною статтю 375 Кримінального кодексу України [57]. Моніторингова місія ООН з прав людини привітала рішення Конституційного Суду щодо скасування покарання суддів за неправосудні рішення [34].

4. Можливість визнання судового рішення неправосудним та кримінальної відповідальності судді за таке рішення

Залишається відповісти на питання, чи можливо зараз, при сучасному стані українського кримінального законодавства і української кримінально-правової доктрини, офіційно визнати якесь судове рішення як «неправосудне». Це важливо з практичного кута зору, оскільки існують випадки свідомого зловживання судьями своїми службовими повноваженнями. Очевидно, що на сьогодні як вітчизняне законодавство, так і вітчизняна правова доктрина не містять визначення поняття «неправосудне рішення», що унеможливує визнання будь-якого судового рішення «неправосудним» з причин, викладених вище.

Тоді виникає питання, чи потребує вітчизняне кримінальне право поняття «неправосудність» взагалі, чи використання цього поняття було помилкою і поняття «неправосудність» краще замінити на «незаконність» та/або «необґрунтованість».

Як було доведено вище, поняття «незаконність» та/або «необґрунтованість» використовуються у судочинстві як підстави для скасування судового рішення апеляційною та касаційною інстанціями, що не тягне за собою кримінальної відповідальності судді, який постановив скасоване рішення.

На думку Л. Є. Виноградової, у поняття «неправосудний вирок» законодавець вкладав якийсь особливий зміст, який не збігається з поняттям незаконного і необґрунтованого вироку, і для визнання його неправосудним великого значення набуває характер вини представників судової влади. Це важливо і для вирішення питань притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, реальність якої є значно більшою при винесенні саме неправосудних рішень [4, с. 143–145]. Складність визначення неправосудності судового рішення в Україні полягає у суперечності між принципом незалежності судді, що включає правову оцінку ним норм закону, добросовісною помилкою при

постановленні судового рішення, дисциплінарною і кримінально-правовою оцінкою неправосудності судового рішення. У зв'язку з цим варто згадати, що Комітет міністрів Ради Європи має серйозні зауваження щодо процедури притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності в Україні [33], але розгляд цієї процедури виходить за межі теми даного дослідження і у контексті даної статі це лише підкреслює те, що Комітет міністрів Ради Європи вважає однією з цілей, які повинна досягти судова реформа в Україні, створення системи діючих і ефективних гарантій незалежності суддів від впливу на них інших гілок влади.

Роман Куйбіда пропонує одне з найбільш логічних визначень добросовісної помилки при постановленні судового рішення: добросовісна суддівська помилка має місце у тому випадку, коли суд припустився помилки, сумлінно виконуючи свої обов'язки. вона може засновуватись на некоректній оцінці фактів у справі, або неправильному, наприклад, під кутом зору вищої інстанції, хоча й вмотивованому застосуванні правових норм [28]. Звісно, що несумлінне виконання суддею своїх обов'язків повинно тягнути за собою юридичну відповідальність судді. Але навіть несумлінне виконання суддею своїх обов'язків може за ступенем своєї суспільної небезпеки кваліфікуватись як дисциплінарний проступок судді, тому вищенаведеного визначення також не достатньо для встановлення чітких критеріїв поняття «неправосудність», яке розглядається як підстава для кримінальної відповідальності судді за постановлення судового рішення. Слід також визнати, що поняття «неправосудність» було опорним скелетом неконституційної ст. 375 ККУ і саме до оновлення цього поняття закликала ч.3 Рішення КСУ від 11 червня 2020 року № 7-р/2020 [48], але це так і не було зроблено українськими законодавцями. Логічно погодитись із Станіславом Кравченко, на чю думку, з огляду на Рішення Конституційного Суду України, яким ст. 375 ККУ визнано неконституційною, прийняти нову редакцію статті неможливо [10].

Єдиним виходом з цієї ситуації, на погляд авторів статті, є переформулювання проблеми: відійшовши від марних спроб встановити необхідність чи зайвність використання «неправосудності» як засобу боротьби зловживаннями своїми повноваженнями з боку суддів, слід сформулювати питання наступним чином: у яких випадках україн-

ського суддю може бути притягнуто до кримінальної відповідальності за постановлення судового рішення?

Відповідь на це питання повинна відповідати міжнародним та європейським стандартам, які слід шукати у висновках та рекомендаціях провідних інституцій ЄС. Консультативна рада європейських суддів неодноразово вказувала на те, що під час виконання своїх обов'язків судді повинні мати лише функціональну, а не загальну недоторканність, суддя може користуватися недоторканністю лише, коли здійснює визначені законом обов'язки. У разі скоєння кримінального злочину під час виконання своїх обов'язків, він або вона не повинні мати ніякого імунітету від кримінальної відповідальності [18]. Венеціанська комісія заявила в експертному висновку для Конституційного суду 2016 року, що індивідуальна відповідальність суддів виключно на основі результатів скарги до ЄСПЛ «є втручанням у професійну свободу суддів тлумачити закон, установлювати факти і оцінювати докази у справах, що визнано європейськими стандартами. Відповідно до цих стандартів судові помилки мають бути виправлені в апеляційному порядку, а не шляхом притягнення суддів до індивідуальної відповідальності, якщо тільки помилка не є результатом злочинного наміру [1]. У ст. 68 Рекомендації CM/Rec (2010/12) Комітету міністрів Ради Європи це положення деталізується: «Тлумачення закону, оцінювання фактів або доказів, які здійснюють судді для вирішення справи, не повинні бути приводом для кримінальної відповідальності, крім випадків злочинного наміру» [45]. У Пояснювальній записці до Рекомендації CM/Rec (2010/12) пояснюється: «Під час виконання своїх функцій судді можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності тільки в тому випадку, якщо провину скоєно очевидно навмисно» [45]. Отже, відповідно до ст. 68 Рекомендації CM/Rec (2010/12) Комітету міністрів Ради Європи кримінальна відповідальність суддів за виконання ними суддівських функцій можлива тільки в випадках злочинного наміру [45].

З вищенаведеного випливає питання, які випадки постановлень судових рішень беззаперечно свідчать про злочинний намір судді, який був реалізований у постановленні судового рішення. По-перше, це випадки, коли постановлення суддею судового рішення було наслідком та/або було пов'язано з корумпованістю судді і наявні підстави

для кваліфікації діяння судді у вигляді постановлення ним судового рішення за тими статтями ККУ, які передбачають кримінальну відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення, наприклад, за ст. 368 КК України [26]. По-друге, це судові рішення, виконання якого прямо і неминуче призвело до тяжких наслідків у вигляді грубого порушення прав людини, за умови, що суддя мав повну інформацію по справі, по якій він постановив таке рішення. Наприклад, вчинення суддею злочину, який передбачено ст. 374 ККУ [26] (порушення права на захист) шляхом постановлення судового рішення, яке повинно було призвести до порушення права на захист і суддя достовірно знав (володів інформацією) що постановлення судового рішення призведе до такого результату.

5. Висновки

Під час дослідження ст. 375 ККУ [26] на предмет її відповідності Конституції України [25] КСУ встановив: по-перше, в ст. 375 ККУ [26] не встановлено критеріїв, за якими можна визначити, який вирок, рішення, ухвала або постанова судді (суддів) є «неправосудними», а також застосоване в ній поняття «завідомо неправосудний» не має загальноприйнятого визначення в законодавстві, судовій практиці, судовій доктрині, через що на практиці визначається за суб'єктивним розумінням слідчого або прокурора; по-друге, Конституція України не наділяє інші органи державної влади повноваженнями щодо перевірки судового рішення в позасудовому порядку та оцінки його як «неправосудного», тому остаточне судові рішення не може бути переглянуто, крім встановлених процесуальними законами випадків його перегляду відповідним судом, що виключає можливість оцінювати таке рішення слідчим, прокурором при вчиненні ними дій, які мають наслідком притягнення судді до кримінальної відповідальності. Зі змісту використаних КСУ аргументів логічним шляхом впливає висновок, що ст. 375 ККУ суперечить ч. 1 ст. 8 Конституції України [48]. Визнання КСУ неконституційності ст. 375 ККУ повністю відповідає стандартами ЄС щодо можливості притягнення суддів до кримінальної відповідальності за ухвалення судових рішень, що було визнано самим ЄС [57]. На сьогодні як вітчизняне законодавство, так і вітчизняна правова доктрина не містять визначення поняття «неправосудне

рішення», що унеможливорює визнання будь-якого судового рішення «неправосудним». Відповідно до ст. 68 Рекомендації CM/Rec (2010/12) Комітету міністрів Ради Європи кримінальна відповідальність суддів за виконання ними суддівських функцій можлива тільки в випадках злочинного наміру [45]. У сучасній правозастосувальній практиці в Україні кримінальна відповідальність судді за постановлення судового рішення можлива у випадках: а) коли постановлення суддею судового рішення є засобом вчинення корупційного кримінального правопорушення; б) коли суддя постановив судові рішення, виконання якого прямо і неминуче призвело до тяжких наслідків у вигляді грубого порушення прав людини, за умови, що суддя мав повну інформацію по справі, по якій він постановив таке рішення.

Список літератури:

1. Amicus curiae brief for the Constitutional Court on the right of recourse by the state against judges (Article 27 of the Law on Government Agent no.151 of 30 July 2015). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)015-e)
2. Андрушко П. П. Деякі проблемні питання кримінально-правової кваліфікації постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення в кримінальному провадженні (ст. 375). Вісник Верховного Суду України. 2014. № 8(168). С. 39.
3. Велика Хартія Суддів. URL: http://miradvocat.blogspot.com/2014/08/blog-post_22.html
4. Виноградова Л. Є. Юридична відповідальність суддів загальних судів України : дис. канд. юрид. наук. Одеса, 2004. С. 143–145.
5. Висновок amicus curiae brief від 13.03.2017 р. № CDL-AD(2017)002 для Конституційного Суду Республіки Молдова щодо кримінальної відповідальності суддів. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2017_002_2017_03_13.pdf
6. Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та безсторонності. URL: <http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%E2%84%96%203.pdf>
7. Висновок Консультативної ради європейських суддів № 12 (2009). URL: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6)
8. Высший совет правосудия прокуратура и полиция почти не реагируют на сообщения судей о вмешательстве в их деятельность. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/168029-vysshiiy-совет-pravosudiya-prokuratura-i-politsiya-pochti-ne-reagiruyut-na-soobscheniya-sudey-o-vmeshatelstve-v-ikh-deyatelnost>

9. Господарський процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>

10. Григор'єв Іван. Що таке неправосудне рішення, й коли за нього можна притягнути до кримінальної відповідальності. Газета Закон і Бізнес. 24.09–30.09.2016. № 39 (1285). URL: https://zib.com.ua/ua/print/125676-nepravosudne_rishennya_scho_ce_take_y_koli_za_nogo_mozhna_pr.html

11. Гродзинська К. М. Окремі питання притягнення суддів до кримінальної відповідальності за ухвалення завідомо неправосудного рішення. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/4729/>

12. Декларація щодо принципів незалежності судової влади, прийнята Конференцією голів верховних судів країн Центральної та Східної Європи. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU15093>

13. Дідик С. Є. Кримінально-правова охорона правосуддя від незаконних діянь судді як спеціального суб'єкта злочину : дис. канд. юрид. наук. Київ, 2008. 209 с.

14. Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо призначення суддів (ухвалено Венеціанською комісією на 70-му Пленарному засіданні (Венеція, 16-17 березня 2007 року). URL: <http://www.apcourtkiev.gov.ua/?p=8838>

15. Дудоров О. О., Палюх В. Л. Проблеми кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого статтею 375 КК України. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. № 1(6). С. 280–328.

16. Закон України № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

17. Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів. Звіт за результатами оцінки України (Страсбург, 19–23 червня 2017 року) (пункт 114). URL: <https://rm.coe.int/grecoeval4rep-2016-9-p3-76-greco-19-23-2017-/1680737206>

18. Висновок № 18 (2015) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про місце судової влади та її відносини з іншими гілками влади в сучасних демократіях. URL: <https://www.echr.com.ua/>

19. Карташов Ю. О. Уголовная ответственность за вынесение заведомо неправосудного приговора, решения или иного судебного акта : автореф. дис. канд. юрид. наук. Ставрополь, 2004. С. 3.

20. Квасневська Н. Д. Відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови в Україні (кримінально-правове та криминологічне дослідження) : дис. канд. юрид. наук. Київ, 2009. 210 с.

21. Київські рекомендації щодо незалежності судової системи в країнах Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії (Київ, 23–25 червня 2010 р.). URL: <http://www.osce.org/odihr/KyivRec>

22. Кодекс Адміністративного Судочинства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

23. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

24. Конституційне подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення статті 375 Кримінального кодексу України

від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/3_7162_2019.pdf

25. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

26. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

27. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17#Text>

28. Кубійда Р. Суддівська помилка: критерії розмежування зловживання (свавілля), недбалості та добросовісної поведінки: аналітичний звіт. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj26trR94fwA9-jBogdimil33L3PcKcNL>

29. Лемак В. В. Окрема думка судді Конституційного Суду України Лемака В.В. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 року № 7-п/2020. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/3127>

30. Лемешко О. М., Овчаренко О. М. Притягнення суддів до кримінальної відповідальності: окремі проблеми. *Вісник ВСУ*. 2010. № 2. С. 33–39.

31. Маломуж А. І. Кримінально-правова оцінка неправосудних рішень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 4. С. 126–130.

32. Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mu83323>

33. Огляд виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини в групі справ «Олександр Волков проти України» протягом 2014–2020 рр. URL: <https://rm.coe.int/analysis-of-the-execution-volkov-group-cases-ukr/1680a06971>

34. ООН привітала рішення КСУ щодо скасування покарання суддів за неправосудні рішення. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/171383-oon-privitalarishennya-ksu-schodo-skasuvannya-pokarannya-suddiv-za-nepravosudni-rishennya>

35. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text

36. Первомайський О. О. Окрема думка судді Конституційного Суду України Первомайського О. О. у справі № 1-305/2019(7162/19) за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/3127>

37. Погорецький М. А. Притягнення суддів до кримінальної відповідальності за ст. 375 КК України: проблемні питання матеріального та процесуального права. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 220–228.

38. Пономарьова М. С. «Незаконное» и «неправосудное» судебное решение: проблемы законодательного определения понятия в контексте статьи 375 КК Украины. *LEGEA ŞI VIATA*. Noiembrie 2015. С. 100–103.

39. Пономарьова М. С. Кримінально-правова характеристика складу злочину постановлення суддею (суддями) звідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови : дис. канд. юрид. наук. Київ, 2018. 223 с.

40. Постанова ЄСПЛ по справі «Веренцов проти України».
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_945#Text

41. Постанова ЄСПЛ по справі «Новік проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_442#Text

42. Постанова ЄСПЛ по справі «Реквенї проти Угорщини».
URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/SO0562>

43. Постанова ЄСПЛ по справі «Солдатенко проти України».
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_504#Text

44. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за постановлення суддею (суддяма) упередженого судового рішення. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68868

45. Рекомендація CM/Rec(2010)12 та пояснювальний меморандум.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text

46. Рекомендація Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя.
URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2000_19_2000_10_6.pdf

47. Рішення від 20.11.2014 р. у кримінальній справі № 5-кх14.
URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/V5140811.html

48. Рішення Конституційного Суду України від 11 червня 2020 року № 7-п/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20#Text>

49. Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-п/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-19#n58>

50. Рішення Конституційного Суду України від 26 лютого 2019 року № 1-п/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-19#n31>

51. Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text>

52. Рішення Комітету Міністрів Ради Європи від 23–25 вересня 2019 р. стосовно процедури нагляду за виконанням Україною рішень Європейського суду з прав людини у групі справ «Олександр Волков проти України». URL: <https://rm.coe.int/analysis-of-the-execution-volkov-group-cases-ukr/1680a06971>

53. Сас С. В. Окрема думка судді Конституційного Суду України Саса С.В. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 року № 7-п/2020. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/3127>

54. Сиза Н. П. Кримінально-процесуальні аспекти поняття неправосудного вироку суду. *Вісник Академії Адвокатури України*. 2016. Том 13 число 1(35). С. 119–121.

55. Судей будут привлекать к уголовной ответственности за грубое нарушение норм права и препятствование работе журналистов. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/169203-sudey-budut-privlekat-k-ugolovnoy-otvetstvennosti-za-gruboe-narushenie-norm-prava-i-prepyatstvovanie-rabote-zhurnalistov>

56. Тютюгін В. І., Калліна О. В., Тітко І. А. Постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови: окремі

аспекти застосування ст. 375 Кримінального кодексу України. *Вісник ВСУ*. 2012. № 2. С. 40–50.

57. У ЄСПЛ висловилися щодо рішення Конституційного Суду стосовно статті 375 КК. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/171552-u-yespl-vislovilisyashodol-rishennya-konstitutsiynogo-sudu-stosovno-statti-375-kk>

58. Ухвала Вищого Спеціалізованого Суду України від 10.02.2015 № 5-3448км14. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VR150096>

59. Хавронюк М. І. Кримінальна відповідальність за постановлення суддею неправосудного судового рішення: міжнародні стандарти, законодавство України та інших держав Європи. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2019. Том 4. С. 83–95

60. Хрипун В. Неправосудность зашла в тупик. Судебно-юридическая газета. 01.08.2017. № 19-26 (388-395). URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/106900-nepravosudnost-zashla-v-tupik>

61. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

62. Шукліна Н. Г. Відповідь Національної школи суддів України на лист-запит судді Конституційного Суду України Юровської Г. В. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/3127>

References:

1. Amicus curiae brief for the Constitutional Court on the right of recourse by the state against judges (Article 27 of the Law on Government Agent no. 151 of 30 July 2015). Retrieved from: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)015-e)

2. Andrushko P. P. (2014) *Deiaki problemni pytannia kryminalno-pravovoi kvalifikatsii postanovlennia suddeiu (suddiamy) zavidomo nepravosudnoho rishennia v kryminalnomu provadzhenni (st. 375)* [Some problematic issues of criminal-legal qualification of the decision of a judge (judges) of a wittingly unjust decision in criminal proceedings (Article 375)]. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy*, no. 8(168), p. 39. (in Ukrainian)

3. Magna Carta of Judges. Retrieved from: http://miradvocat.blogspot.com/2014/08/blog-post_22.html

4. Vynogradova L. Ye. (2004) *Yurydychna vidpovidalnist suddiv zahalnykh sudiv Ukraini* [Legal responsibility of judges of general courts of Ukraine] (PhD Thesis), Odesa, pp. 143–145. (in Ukrainian)

5. Conclusion amicus curiae brief from 13.03.2017 № CDL-AD (2017) 002 for the Constitutional Court of the Republic of Moldova on criminal liability of judges. Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2017_002_2017_03_13.pdf

6. Conclusion № 3 (2002) of the Advisory Council of European Judges for the Committee of Ministers of the Council of Europe on the principles and rules governing the professional conduct of judges, including ethics, incompatibility and impartiality. Retrieved from: <http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%E2%84%96%203.pdf>

7. Conclusion of the Advisory Council of European Judges № 12 (2009). № 12 (2009). Retrieved from: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6)

8. Vysshij sovet pravosudija prokuratura y polyciya pochty ne reahyrujnt na soobshheniya sudej o vmeshateljstve v ykh dejateljnostj [The High Council of Justice, the prosecutor's office and the police almost do not react to reports of judges about interference in their activities]. Retrieved from: <https://sud.ua/ru/news/publication/168029-vyshshij-sovet-pravosudija-prokuratura-i-politsiya-pochti-ne-reagiruyut-na-soobscheniya-sudej-o-vmeshatelstve-v-ikh-deyatelnost> (in Russian)

9. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Commercial and Procedural Code of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (in Ukrainian)

10. Hryhoriev Ivan. Shcho take nepravosudne rishennia, y koly za noho mozhna prytiahnuty do kryminalnoi vidpovidalnosti [What is an unjust decision, and when it can be prosecuted]. *Hazeta Zakon i Biznes*, 24.09–30.09.2016, no. 39 (1285). Retrieved from: https://zib.com.ua/ua/print/125676-nepravosudne_rishennya_scho_ce_take_y_koli_za_nogo_mozhna_pr.html (in Ukrainian)

11. Hrodzynska K. M. Okremi pytannia prytiahnennia suddiv do kryminalnoi vidpovidalnosti za ukhvalennia zavidomo nepravosudnoho rishennia [Some issues of bringing judges to criminal responsibility for making a wittingly unjust decision]. Retrieved from: <http://veche.kiev.ua/journal/4729/> (in Ukrainian)

12. Declaration on the Principles of the Independence of the Judiciary, adopted by the Conference of Presidents of the Supreme Courts of Central and Eastern Europe. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/MU15093>

13. Didyk S. Ye. (2008) *Kryminalno-pravova okhrona pravosuddia vid nezakonnykh diian suddi yak spetsialnoho subiekta zlochynu* [Criminal protection of justice from illegal actions of a judge as a special subject of crime] (PhD Thesis), Kyiv, 209 p. (in Ukrainian)

14. Report of the European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) on the appointment of judges (adopted by the Venice Commission at its 70th Plenary Session (Venice, 16-17 March 2007). Retrieved from: <http://www.apcourtkiev.gov.ua/?p=8838>

15. Dudorov O. O., Paliukh V. L. (2016) Problemy kryminalno-pravovoi kharakterystyky zlochynu, peredbachenoho statteiu 375 KK Ukrainy [Problems of criminal-legal characteristics of the crime provided by Article 375 of the Criminal Code of Ukraine]. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy*, no. 1(6), pp. 280–328. (in Ukrainian)

16. Law of Ukraine № 1402-VIII «On the Judiciary and the Status of Judges» of 02.06.2016. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19?lang=en#Text>

17. Zapobihannia koruptsii sered narodnykh deputativ, suddiv ta prokuroriv. Zvit za rezultatamy otsinky Ukrainy (Strasburh, 19–23 chervnia 2017 roku) (punkt 114) [Prevention of corruption among deputies, judges and prosecutors. Report on the results of Ukraine's assessment (Strasbourg, June 19-23, 2017)]. Retrieved from: <https://rm.coe.int/grecoeval4rep-2016-9-p3-76-greco-19-23-2017-/1680737206> (in Ukrainian)

18. Opinion № 18 (2015) of the Consultative Council of European Judges to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on «the position of the judiciary and its relation with the other powers of state in a modern democracy». Retrieved from: <https://www.echr.com.ua/>

19. Kartashov Ju. O. (2004) *Ugholovnaia otvetstvennost' za vynesenye zavedomo nepravosudnogo pryghovora, reshenyia yly ynogho sudebnogho akta* [Criminal liability for passing a wittingly unjust sentence, decision or other judicial act]: (PhD Thesis), Stavropolj, p. 3. (in Russian)

20. Kvasnevska N. D. (2009) *Vidpovidalnist za postanovlennia suddeiu (sud-diamy) zavidomo nepravosudnogo vyroku, rishennia, ukhvaly abo postanovy v Ukraini (kryminalno-pravove ta kryminolohichne doslidzhennia)* [Responsibility for a judge (judges) ruling on a knowingly unjust sentence, decision, ruling or resolution in Ukraine (criminal law and criminological research)]: (PhD Thesis), Kyiv. 210 p. (in Ukrainian)

21. Kyiv Recommendations on the Independence of the Judiciary in Eastern Europe, the Southern Caucasus and Central Asia (Kyiv, June 23-25, 2010). Retrieved from: <http://www.osce.org/odihr/KyivRec>.

22. The Code of Administrative Proceedings of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15?lang=en#Text>

23. Code of Ukraine on Administrative Law Enforcement. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10?lang=en#Text>

24. Konstytutsiine podannia shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhennia statti 375 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku № 2341-III [The Constitutional Submission of the Conception of the Constitution of Ukraine (Constitutional) of the Article 375 of the Criminal Code of Ukraine dated April 5, 2001]. Retrieved from: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/3_7162_2019.pdf (in Ukrainian)

25. The Constitution of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?lang=en#Text>

26. The Criminal Code of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?lang=en>

27. The Criminal Procedural Code of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17?lang=en#Text>

28. Kubiida R. Suddivska pomylka: kryterii rozmezhuвання zlovzhyvan-nia (svavillia), nedbalosti ta dobrosovisnoi povedinky: analitychnyi zvit [Judge's error: criteria for distinguishing between abuse (arbitrariness), negligence and good faith: analytical report]. Retrieved from: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewj26trR94fwA9-jBogdimil33L3> (in Ukrainian)

29. Lemak V. V. Okrema dumka suddi Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy Lemaka V.V. stosovno Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 55 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) statti 375 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy vid 11 chervnia 2020 roku № 7-r/2020 [A separate opinion of the judge of the Constitutional Court of Ukraine Lemak V. V. concerning the Decision of

the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of 55 people's deputies of Ukraine on the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with Article 375 of the Criminal Code of Ukraine of June 11, 2020]. Retrieved from: <https://ccu.gov.ua/docs/3127> [in Ukrainian].

30. Lemesheko O. M., Ovcharenko O. M. (2010) Prytiahnennia suddiv do kryminalnoi vidpovidalnosti: okremi problemy [Bringing judges to criminal liability: some problems]. *Visnyk VVSU*, no. 2, pp. 33–39. (in Ukrainian)

31. Malomuzh A. I. (2017) Kryminalno-pravova otsinka nepravosudnykh rishen [Criminal-legal assessment of unjust decisions]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, no. 4, pp. 126–130. (in Ukrainian)

32. Montreal Universal Declaration of Independence of Justice. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mu83323>

33. Review of Ukraine's implementation of the decisions of the European Court of Human Rights in the group of cases «Alexander Volkov v. Ukraine» during 2014–2020. Retrieved from: <https://rm.coe.int/analysis-of-the-execution-volkov-group-cases-eng/1680a06971>

34. OON pryvitala rishennia KSU shchodo skasuvannia pokarannia suddiv za nepravosudni rishennia [The UN welcomed the CCU's decision to abolish the punishment of judges for unjust decisions]. Retrieved from: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/171383-oon-privitala-rishennya-ksu-schodo-skasuvannya-pokarannya-suddiv-za-nepravosudni-rishennya> (in Ukrainian)

35. Basic principles for the independence of the judiciary, approved by General Assembly resolutions 40/32 and 40/146 of 29 November and 13 December 1985. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text

36. Pervomaiskyi O. O. Okrema dumka suddi Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy Pervomaiskoho O.O. u spravi № 1-305/2019 (7162/19) za konstytutsiinym podanniam 55 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) statti 375 Kryminalnogo kodeksu Ukrainy [A separate opinion of the judge of the Constitutional Court of Ukraine Pervomaiskyi OO in case № 1-305/2019 (7162/19) on the constitutional petition of 55 people's deputies of Ukraine regarding the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with Article 375 of the Criminal Code of Ukraine]. Retrieved from: <https://ccu.gov.ua/docs/3127> (in Ukrainian)

37. Pohoretskyi M. A. (2015) Prytiahnennia suddiv do kryminalnoi vidpovidalnosti za st. 375 KK Ukrainy: problemni pytannia materialnogo ta protsesualnogo prava [Bringing judges to criminal liability under Art. 375 of the Criminal Code of Ukraine: problematic issues of substantive and procedural law]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*, no. 2, pp. 220–228. (in Ukrainian)

38. Ponomarova M. S. «Nezakonnoe» y «nepravosudnoe» sudebnoe reshenye: problemy zakonodatel'nogho opredeleniya ponjatyja v kontekste statyi 375 KK Ukrainy [Illegal] and «unjust» court decision: problems of legislative definition in the context of Article 375 of the Criminal Code of Ukraine.]. *LEGEA ȘI VIAȚA*. Noiembrie 2015, pp. 100–103. (in Russian)

39. Ponomarova M. S. (2018) *Kryminalno-pravova kharakterystyka skladu zlochynu postanovlennia suddeiu (suddiamy) zavidomo nepravosudnogo vyroku*,

rishennia, ukhvaly abo postanovy [Criminal-legal characteristics of the crime of a judge (judges) ruling on a wittingly unjust sentence, decision, ruling or resolution]: (PhD Thesis), Kyiv, 223 p. (in Ukrainian)

40. Judgement of the European Court of Human Rights in the case of Verentsov v. Ukraine. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_945#Text

41. Judgement of the European Court of Human Rights in the case of Novik v. Ukraine. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_442#Text

42. Judgement of the European Court of Human Rights in the case of Requiem v. Hungary. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/view/SO0562>

43. Judgement of the European Court of Human Rights in the case of Soldatenko v. Ukraine. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_504#Text

44. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo vidpovidalnosti za postanovlennia suddeiu (suddiamy) uperedzheno sudovoho rishennia [Draft Law on Amendments to the Criminal Code of Ukraine Concerning Liability for Judgment (Judges) of a Prejudiced Judgment]. Retrieved from: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68868 (in Ukrainian)

45. Recommendation CM / Rec (2010) 12 and explanatory memorandum. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text

46. Recommendation Rec (2000) 19 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the role of the prosecution service in the criminal justice system. Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2000_19_2000_10_6.pdf

47. Rishennia vid 20.11.2014 r. u kryminalnii spravi № 5-ks14 [Decision of 20.11.2014 in the criminal case № 5-ks14]. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS140811.html (in Ukrainian)

48. Decision of the Constitutional Court of Ukraine of June 11 2020 № 7-r/2020. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20#Text>

49. Decision of the Constitutional Court of Ukraine of June 20, 2019 № 6-r / 2019. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-19#n58>

50. Decision of the Constitutional Court of Ukraine of February 26, 2019 № 1-r / 2019. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-19#n31>

51. Decision of the Constitutional Court of Ukraine of June 29, 2010 № 17-rp/2010. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text>

52. Decision of the Committee of Ministers of the Council of Europe of 23-25 September 2019 on the procedure for monitoring the implementation of decisions of the European Court of Human Rights in the group of cases «Alexander Volkov v. Ukraine». Retrieved from: <https://rm.coe.int/analysis-of-the-execution-volkov-group-cases-eng/1680a06971>

53. Sas S. V. Okrema dumka suddi Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy Sasa S.V. stosovno Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 55 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) statti 375 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy vid 11 chervnia 2020 roku № 7-r/2020 [Separate opinion of the judge of the Constitutional Court of Ukraine Sas S. V. concerning the Decision of the Constitutional Court of

Ukraine in the case on the constitutional petition of 55 people's deputies of Ukraine on the conformity of the Constitution of Ukraine (constitutionality) of Article 375 of the Criminal Code of Ukraine of June 11, 2020 № 7-r/2020]. Retrieved from: <https://ccu.gov.ua/docs/3127> (in Ukrainian)

54. Syza N. P. (2016) Kryminalno-protsesualni aspekty poniattia nepravosudnoho vyroku sudu [Criminal procedural aspects of the concept of unjust court sentence]. *Visnyk Akademii Advokatury Ukrainy*, tom 13, 1(35), pp. 119–121. (in Ukrainian)

55. Sudej budut pryvlekatj k ugholovnoj otvetstvennosti za ghruboe narushenye norm prava y prepjatsstvovanye rabote zhurnalystov [Judges will be prosecuted for gross violations of the law and obstruction of journalists]. Retrieved from: <https://sud.ua/ru/news/publication/169203-sudej-budut-privlekat-k-ugolovnoj-otvetstvennosti-za-gruboe-narushenie-norm-prava-i-prepyatsstvovanie-rabote-zhurnalystov> (in Russian)

56. Tiutiuhin V. I., Kaplina O. V., Titko I. A. (2012) Postanovlennia suddeiu zavidomo nepravosudnoho vyroku, rishennia, ukhvaly abo postanovy: okremi aspekty zastosuvannia st. 375 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Judgment of a judge wittingly unjust sentence, decision, ruling or resolution: some aspects of the application of Art. 375 of the Criminal code of Ukraine]. *Visnyk VSVU*, no. 2, pp. 40–50. (in Ukrainian)

57. U YeSPL vyslovylysia shchodo rishennia Konstytutsiinoho Sudu stosovno statti 375 KK [The ECtHR commented on the Constitutional Court's decision on Article 375 of the Criminal Code]. Retrieved from: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/171552-u-yespl-vislovilisya-schodo-rishennya-konstitutsiynogo-sudu-stosovno-statti-375-kk> (in Ukrainian)

58. Ukhvala Vysshchoho Spetsializovanoho Sudu Ukrainy vid 10.02.2015 № 5-3448km14 [Ruling of the Supreme Specialized Court of Ukraine dated 10.02.2015 № 5-3448km14]. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/VR150096> (in Ukrainian)

59. Khavroniuk M. I. (2019) Criminal liability for making an unlawful court decision by judiciary: international standards, legislation of Ukraine and other European states. *Scientific notes of NaUKMA. Legal sciences*, volume 4, pp. 83–95.

60. Khrypun V. Nepravosudnost zashla v tupyk [Injustice came to a standstill]. *Sudebno-yurydycheskaia hazeta*, 01.08.2017, no. 19-26 (388-395). Retrieved from: <https://sud.ua/ru/news/publication/106900-nepravosudnost-zashla-v-tupik> (in Ukrainian)

61. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Civil Procedural Code of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (in Ukrainian)

62. Shuklina N. H. Vidpovid Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy na lyst-zapyt suddi Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy Yurovskoi H. V. [The answer of the National School of Judges of Ukraine to the letter-request of the judge of the Constitutional Court of Ukraine Yurovska H. V.]. Retrieved from: <https://ccu.gov.ua/docs/3127> (in Ukrainian)